

Malatya Tarihi Tahtalı Hamamın Plastik Eser Yansımaları*

Plastic Artifact Reflections of Malatya Historical Tahtalı Bath

ÖZET

Maddi ve manevi olarak arınarak temizlenmenin ve sosyalleşmenin sağlandığı mekân olan hamamlar, ülkemizde yer alan kültürel tarihi yapılarıdır. Hamamlar, yapıldıkları dönem ve coğrafya itibarıyla farklı mimari özellikleriyle, Türk Mimarlık Tarihi ve kültüründe de önemli bir yere sahiptir. Doğal yapısı korunarak günümüze kadar ayakta kalan hamamlar, fonksiyonelliği doğrultusunda kullanılmaya devam ederken, restorasyon geçiren yapılar ise; çoğu zaman yeniden işlevlendirilerek kullanılmaktadır. Müzelerin kapsam genişlemesi, yeni mekanlara ihtiyacı artırmış, modern ve tekdüze galeri mekanları, yerini geçmişin izlerini taşıyan tarihi mekanlara bırakmıştır. Malatya’da aslına uygun restorasyon süreci geçiren birçok tarihi hamamdan biri ve yaşayan müzeye dönüştürülen tek hamam olan Tarihi Tahtalı Hamam, sürdürülebilirlik kapsamında da değerlendirilmektedir. Sahip olduğu hafıza sayesinde birçok özel güne şahitlik eden, buluşma ve kaynaşma noktası olan yapı, tarihsel gelişim süreci, mimari özellikleri, işlevselliği ve mekânda kullanılan malzemeler ele alınarak, bu çalışmaya ve oluşturulan plastik eserlere esin kaynağı olmuştur. Tasarlanan sanatsal ve endüstriyel üretimler, mekânın hafızasına ve sahip olduğu koşullara uygun, gerçek boyutlarında hazırlanarak sergilenmiştir. Kültüre ait öğelerin gelecek nesillere tanıtımı ve aktarımı noktasında farklı malzeme kullanımı ve uygulama teknikleriyle yeni bir anlatım dili oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Miras, Hamam, Yeniden İşlevlendirme, Seramik

ABSTRACT

Baths, which are places where material and spiritual purification, cleansing and socialization are provided, are among the cultural and historical structures in our country. Baths, with their different architectural features depending on the period and geography in which they were built, have an important place in Turkish Architectural History and culture while the baths that have survived to this day with their natural structure preserved continue to be used in line with their functionality, the buildings that have undergone restoration; it is often re-functionalized and used. The expansion of the scope of museums has increased the need for new spaces and modern and monotonous gallery spaces bearing the traces of the past. Historical Tahtalı Hamam, one of the many historical baths in Malatya that has undergone a restoration process in accordance with its original form and the only bath that has been converted into a living museum, is also evaluated within the scope of sustainability. The building, which has witnessed many special days thanks to its memory and is a meeting and fusion point, has been a source of inspiration for his study and the plastic Works created by considering its historical development process, architectural features, functionality and materials used in the space. The designed artistic and industrial productions were prepared and exhibited in real sized, in accordance with the memory and conditions of the place. A new expression language has been created with the use of different materials and application techniques for the promotion and transfer of cultural elements to future generations

Keywords: Cultural Heritage, Bath, Refunctionalization, Ceramics

GİRİŞ

Nehir kenarlarında yerleşimle birlikte suya kutsal anlamlar yüklenmiş, antik çağda yaşayan mitolojik kahramanlar suyla özdeşleştirilip tanrılaştırılmıştır. İnsanoğlunun yaradılışıyla başlayan suyun kullanımı, temel ihtiyaçlar arasında yer alan yıkanma ihtiyacının da doğmasını sağlamış; insanlar, temizlenmek ve arınmak için suya ihtiyaç duymuştur. Bu amaç doğrultusunda temizlenme alanı olarak farklı planlarda mekanlar oluşturulup, hamam olarak adlandırılmıştır.

Genel bir tanımla hamam; suyun ısıtılıp insanların yıkanarak temizlenmesi amacıyla yapılan yapılara verilen isimdir. Türkçeye Arapçadan yerleşmiş olan kelimenin kökeni; ısıtmak, sıcak olmak anlamında kullanılan shamam sözcüğünden gelmektedir. Farsça karşılığında germâbe şeklinde kullanılan hamam kelimesinin sözlük anlamı ise “ısıtan yer” demek olup, yıkanma yeri manasındadır (Ertuğrul, 2009: 241)

Dünyadaki en eski hamam yapıları, Türkiye-Suriye sınırında yer alan Tell Halaf’ ta MÖ 3. yüzyıla ait şehir kalıntıları arasında bulunan özel banyo bölümleri ve Gaziantep yakınlarında MÖ 1200’lü yıllarda Geç Hitit

Fatma Berna Akalın ¹

How to Cite This Article

Akalın, F. B. (2023).

“Malatya Tarihi Tahtalı Hamamın Plastik Eser Yansımaları”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(78): 5352-5360. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.73689>

Arrival: 15 October 2023

Published: 25 December 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretim Görevlisi., Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Hekimhan Mehmet Emin Sungur Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, Malatya, Türkiye

dönemine ait hamam kalıntılarıdır (Avcı, 2021: 1471) Günümüze kadar gelen kalıntılardan, Hintlilerin Kral şehri olan Anaradhapura’ da, Asur döneminde Suriye’de, Roma döneminde ise Mısır’da hamamlar olduğu anlaşılmıştır. İlerleyen süreçte hamamların mimari olarak ve sunulan imkanlar açısından en gelişmiş örnekleri Roma, Yunan ve Bizans’ da görülmüştür (Yaman, 2010: 3)

Günümüze gelene kadar farklı aşamalardan geçip gelişim süreci tamamlayan hamamlar, günümüzde halen klasik haliyle kullanıldığı gibi, modern haliyle de kullanılmaktadır. Ülkemiz şifalı sıcak su kaynakları bakımından oldukça zengindir. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan konsept oteller turizme açılarak, aileler için hamam odalar, yüzme havuzları ve saunalar yapılmıştır. Ayrıca sağlık kuruluşları ve özel güzellik merkezleri de tedavi amaçlı hamam ve türevleriyle insanlara hizmet vermektedir. Temizlik olgusundan yola çıkarak oluşturulan bu arınma merkezleri hamamla aynı amaca hizmet etmektedir.

Hamam kavramı, günlük hayatın bir parçası olarak insanla olan ilişkisinden sosyoloji, mekânı ele almasıyla mimarlık, efsane, hikâye, şiir vb. yazım türlerine konu olmasıyla edebiyat, sanat eseri üretimine esin kaynağı olmasıyla ve türkü, ezgi, ağıt vs. işitsel alanlarda üretilen bestelerle ve filmlere konu olan sahnelerle sinema ve sanat gibi farklı birçok disiplinde değerlendirilmektedir. Birbirini destekleyen farklı disiplinler, kültürel değerlerin devamlılığı, geçmiş ve gelecek arasında köprü görevi üstlenmek, sanatın günlük hayata dahil edilmesi ve hayatın bir parçası olmasını sağlamıştır. Hamam kültürüne ve hamama özgü üretilen objeler, sahip olduğu nitelik ve tarihi değerden dolayı, müzelerde sergileme unsuruna dönüşmüştür. Zamanla, sadece müzelerde sergilemeyle yetinilmeyen bu objeler, kimi zaman sanat eserine esin kaynağı olurken kimi zaman ise eserin kendisi olmuştur.

TÜRK HAMAM KÜLTÜRÜ

Türkler, tarih boyunca yerleşim yerlerinde han, hamam, medrese, cami, çeşme gibi kültürel yapılar inşa etmişlerdir. Arınmak ve temizlenmek için Türklerde kutsal sayılan su, tüm kültürlerde insan ihtiyaçlarının başında gelir. Bu ihtiyacı karşılarken zamanla insanlarda oluşan mahremiyet duygusu ve iklim koşullarının farklılığından kaynaklı, yıkanmak için kapalı bir mekânın oluşmasına gerek duyulmuştur.

Türk hamamlarının kendine ait bir kimliği vardır. Somut olmayan kültürel miras çerçevesinde değerlendirilen Türk Hamamları, kaybolmaya yüz tutan, gelecek nesillere aktarılması için korunması gereken, kültürel kimlik doğrultusunda oluşturulmuş plan ve bölümler ile hizmete sunulmuş, kültürü yansıtan yaşam biçimlerinin bir parçası olan alanlardır. En yaygın kullanıldığı dönem ise Osmanlı İmparatorluğu dönemidir. Türk hamam geleneği ve mimarisi, diğer medeniyetlerin yıkanma yapılarından hem mimari hem de sosyal açıdan oldukça farklıdır. Hamam bölümleri arasındaki bağlantı ve ilişkiler Türk hamamlarının farklılığını ortaya koyan bir özelliktir. İnşa edilen Türk hamamlarının mekânsal özellikleri, işlevi ve sosyal yönüyle kuşaktan kuşağa aktarılan karakteristik özelliklerinden dolayı “Türk Hamamı” adını almıştır.

Türklerin Orta Asya’dan getirdikleri banyo kültürü ile Anadolu’daki hamam kültürünün benzerlik göstermesi, Avrupalıların Orta çağ boyunca hamamı önemsememeleri ve Türk hamam kültürünün gelişmesi için önemlidir. Osmanlı Devleti; Roma hamamlarında yer alan havuz ve küvetleri kaldırarak, kendi mimari ve plan düzenlemelerini yaparak, Selçuklu Devleti döneminde oluşan hamam kültürünü geliştirip, günümüzdeki Türk hamamlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. İslâm dinî açısından durgun suda temizlik yapılamayacağından, Osmanlı hamamlarında sıcak ve soğuk su havuzları bulunmamaktadır. Bu havuzlar sadece kaplıca hamamlarında tedavi amacı ile yer almıştır (Özgen, 2016: 115)

Anadolu’daki Türk hamamlarının ısıtılması, yer döşemesi ve duvar içerisinden geçen bir kanal aracılığı ile yapılmıştır. Ateş yakarak ısıtılan su, kurnalara verilerek ısınan sıcak su ile yıkanılmıştır (Büyüktanır, 2009: 16-17) Mimari araştırma sonuçları, Türk hamamlarının genelde kare planlı ve kubbeli bir dizi ünitelerden oluştuğunu göstermiştir (Renda, 2012: 369) Bu yüzden cami mimarisi, Türk hamam mimarisi ile benzeşmektedir. Yine, camilerde yer alan çini süslemelere hamamlarda da rastlanmaktadır.

Türk hamamları genel hatlarıyla tek ve çift fonksiyonlu hamamlar olarak ikiye ayrılır. Tek fonksiyonlu hamamlar, genellikle nüfusun az olduğu bölgelerde haftanın belirli günlerinde erkeklere, diğer günlerde de kadınlara hizmet vermektedir. Çift fonksiyonlu hamamlar ise; genellikle şehir merkezlerinde kadın ve erkeklerin aynı anda yararlanabilmesi için yapılmıştır. Hem kadın hem de erkekler için ayrı bölümlerden oluşan çifte hamamların, kadınlar bölümünün kapısı yan sokağa açılarak, hamama rahat girip çıkabilmeleri sağlanmıştır. Mahallelerde sadece kadınlar için olan hamamlara “avret”, çarşıda erkekler için olan hamamlara ise “rical hamamı” denilmektedir. (Bozok, 2005: 70-71) Hamamların girişine asılan havlunun rengiyle, hamamın hangi cinsiyete açık olduğu da anlaşılmaktadır (Tangüler, 2019: 34)

Türk hamamlarının bölümleri; soyunmalık, aralık, soğukluk, sıcaklık ve külhan şeklinde sıralanmıştır:

Soyunmalık, Türk hamamlarında en geniş bölümdür. Bu bölümde taş ya da ahşap seki üzerinde sedirler yer alıp, bölüme mekânın belirli alanlarından basamaklarla ulaşılmıştır. Duvarlara ve sedirlerin altına yapılan nişlere, hamam objeleri ve giysiler yerleştirilmiştir. Soyunmalık bölümleri genellikle ısıtılmamaktadır ve ortasında fiskiyeli bir havuz yer almıştır. Bu bölümün belirli özellikleri ve düzeni, yüzyıllar boyunca değişmemiştir (Önge, 1988: 408)

Aralık, üzeri kubbe ile örtülü, soyunma bölümünden soğukluğa geçişte yer alan bölümdür. Bu bölüm, zamanla küçülerek yerini soğukluğa bırakmıştır. Aralık bölümü hamamlarda tamamen kalktıktan sonra, su buharının kaybolmaması için soyunmalıktan soğukluğa geçilen kapı üzerine külâh adı verilen bir baca yerleştirilmiştir (Önge, 1988: 408) Soğukluk ya da ılıklik, duvarlarının etrafında alçak mermer sedirler olan bölümdür. Tuvalet ve traşlığın da yer aldığı bu bölüm, Osmanlı hamamlarında zamanla küçülmüştür (Yaman, 2010:136)

Sıcaklık, kubbeli merkezi bir mekân etrafında yer alan eyvanlar ve köşe halvetlerinden oluşan, Türk hamamının en önemli bölümüdür. Mekânın köşelerinde yer alan, kapıları olmayan küçük yıkanma alanlarına halvet; bu hücreler arasında kalan genel yıkanma nişlerine ise eyvan denir. Yıkanma alanlarının duvar kenarları mermer sedirle çevrilmiş, üzerlerine sıcak ve soğuk su tesisatı bulunan kurnalar yerleştirilmiş, sıcaklıkları da buhar filtreleri ile artırılmıştır. Sıcaklığın ortasında, dinlenme ve masaj için bir göbek taşı yerleştirilmiştir. Aydınlatma, kubbeler üzerindeki fil gözü denilen küçük pencereler ile sağlanmıştır (Yaman; 2010: 136-137) Külhan ise; yakıt deposu ve tesisatın bulunduğu, girişi ayrı olan, sıcaklığın bir duvarı boyunca uzanan sıcak su deposunun arkasında yer alan bölümdür. Bu alanın genişlik ve uzunluğu, hamamın büyüklüğüne bağlı olarak değişiklik göstermiştir (Önge, 1988: 409)

Türk hamamı işlevsel amacına göre halk hamamları, saray, konak ve büyük evlerdeki özel hamamlar ile yerden kaynayan şifalı sular üzerine kurulmuş hamamlar olmak üzere üçe ayrılmıştır (Bozok, 2005: 69) Sosyalleşme, haberleşme ve eğlence alanlarına dönüşen hamamlarda, gelin hamamı, lohusa hamamı, asker hamamı, sünnet hamamı gibi göbek taşı üzerinde yenen yemeklerle özel kutlamalar yapılmaktadır. Ayrıca gelin adayı arayan annelerde sıklıkla hamam gezmektedir. Günümüzde hamamların sayıları azalmasına rağmen, Anadolu kültürünün bir parçası olan hamam gelenekleri devam etmektedir.

TARİHİ TAHTALI HAMAM MÜZESİ

Kitabesi bulunmayan, mimari özelliklerinden dolayı 19.yüzyıla tarihlendirilen Tarihi Tahtalı Hamam, güney-kuzey doğrultusunda inşa edilmiş, dört eyvanlı ve köşe halvet hücreli bir plana sahiptir. Giriş kapısının etrafı, kenarları, köşe ve kemerleri kesme taşlarla, tavanı ise kırma ve moloz taşlarla inşa edilmiştir. Doğu cephesi 34 m, batı cephesi 20 m, kuzey cephesi 13 m, güney cephesi ise 14 m uzunluğundadır.

Görsel 1: Tarihi Tahtalı Hamam

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/200-yillik-hamam-muzeye-donusturulecek/1063827> (Erişim Tarihi 29.09.2023)

Kubbe, eyvan ve sıcaklık bölümlerinin üzeri beşik tonoz ile örtülüdür. Kubbe kasnağında pencereler, kubbe ortasında aydınlık feneri yer almaktadır. Hamamın su ısıtılan kazanı da orijinal haliyle hamamda bulunmaktadır.

Görsel 2: Aydınlatma Pencereleeri
Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Eyvan bölümüne kurnalar yerleştirilerek yıkanma alanları oluşturulmuştur. Eyvan köşelerine yerleştirilen 4 odanın üzeri ise küçük kubbelidir. Elektronik ortamda hamamın tarihçesi ve hamam hakkında bilgilerin sunulduğu sözlü tarih odası, halvet bölümünde oluşturulmuştur. Hamam, mimari fonksiyonel özelliklerini korumasından dolayı hamam müzesi olarak planlanarak sergileme yoluna gidilmiştir.

Görsel 3: Zengin Hamamı Canlandırma
Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Hamam; soyunmalık, ılıkılık, sıcaklık ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır. Malatya ili Battalgazi ilçesinde sayısız tarihi yapılardan birisi olan hamam, Osmanlı döneminde hamam kültürü ve geleneklerinin ritüeli haline gelen gelin hamamı, damat hamamı, kız bakma hamamı, asker hamamı, sünnet hamamı, kırk hamamı, zengin hamamı gibi sahneler hikâyeye dönüştürülüp, balmumu heykellerle canlandırılıp izleyicilere aktarıldığı tematik bir müzedir. Müze, 2018 yılında Battalgazi Belediyesi tarafından restorasyonu tamamlanarak halkın ziyaretine açılmış ve kent turizmüne kazandırılmıştır.

Görsel 4: Eyvan Bölümü

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Mekânda, eser, hamam malzemeleri ve hikâye odaklı sergilemeler yapılmıştır. Günümüzde halen hem hamamlarda hem de modern saunalarda kullanılan, peştamal, takunya, kese, sabun, kurna ve hamam taşı gibi temel kullanım malzemeleri, vitrin içlerinde ve oluşturulan hikâyeli anlatımlarda sıklıkla sergilenmiştir. Uygulanan ışıklandırmalarla balmumu heykellerden hazırlanan hikayelere vurgu yapılarak her hikâyede ayrı odak noktası oluşturulmuştur. Geleneksel hamam kültürü ve değerleri, modern sunum teknikleri ve teknoloji kullanılarak ve tarihi yapıda sergilenerek kent hafızasına sürdürülebilirlik kapsamında katkıda bulunmuştur.

TARİHİ TAHTALI HAMAMIN PLASTİK ESER YANSIMALARI

Hamamlar, taşınmaz kültür varlıkları arasındadır ve tüm tarihi yapılar gibi hafızası olan mekanlardır. Her izleyende farklı etki bırakan bu yapılar, sanatçılar için eser oluştururken önemli esin kaynağıdır. Mekânı bütün olarak ele alıp, mimari özellikleri, süsleme ve yapı unsurlarını, fonksiyonelliğini, geçirdiği restorasyon sürecini ve hamamda kullanılan malzemeleri detaylı inceleyerek eserlere yansıtma, birçok sanatçının izlediği yoldur.

Kültürel mirasın yaşatılıp gelecek nesillere aktarılması amacıyla, hamam kültürüyle ilişkilendirilen ve hamamda kullanılan ürünlerin özgün anlatımı, verilmek istenen mesajın simgesel biçimde ele alındığı tasarımlar oluşturulmuştur. Türk ve Osmanlı hamam kültüründe kullanılıp günümüzde de kullanılmaya devam ederek mekânı tamamlayan malzemeler, objeler ve mekâna ait mimari detay, tasarımların çıkış noktasını oluşturmuştur. Estetik bakış açısı ile ele alınan ve sanatsal ifade biçimlerinin yardımcı malzemelerle desteklenmesiyle oluşturulan tasarımların başında takunya gelmektedir.

Takunya, Arapça’ da kullanılan Na’leyn kelimesi, bir çift ayakkabı anlamına gelmektedir (Develioğlu, 1970: 961) Genellikle ahşap malzemeden yapılan, yüzyıllar boyunca kültürden kültüre farklılık gösteren kullanım amacıyla, ülkemizde hamamlarda halen terlik fonksiyonunda kullanılmaktadır. Islak zeminde kaymayı engelleyen ahşap malzeme ve alçak topuklu modeli, en sık rastlanan örnektir. Bu takunyalardan yola çıkarak oluşturulan Görsel 5 ve Görsel 6 da yer alan takunya tasarımlarının tabanları seramik malzemeyle elle şekillendirilmiş, zemin yüzeyine geleneksel Türk motifi işlenmiş, eskitme tekniğiyle sır uygulanıp 1050 °C pişirim yapılmıştır. Ayağı tutan üstteki meşin diye adlandırılan bölüm ise plastik malzemeden ve otriş tüyden yapılmıştır. Takunyalar 6x25 cm boyutundadır. Kullanılan malzemeler ve modeliyle özgün olarak tasarlanan takunyalar, hamamda kurulanmak ve örtünmek için kullanılan peştamal ile kompozisyon oluşturulmuştur.

Görsel 5: Takunya

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Görsel 6: Takunya

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Hamam taşı, göbekli tas olarak bilinmekle birlikte Osmanlı döneminde şifa taşı olarak anılmıştır. Metal malzemeden üretilip içine ayet-dua gibi kutsal yazılar yazılmasından dolayı kullanan kişiye şifa vereceğine halk arasında inanılmıştır. Tasın merkezine, göbek kısmında meydana gelen havadan dolayı su içinde batmasına engel olan bir çıkıntı yapılmıştır. Zamanla içindeki yazılar olmadan, göbekli ya da göbeksiz olarak farklı malzemelerden üretilen hamam taslarından yola çıkarak oluşturulan Görsel 7 de yer alan hamam taşı, 18 cm çapında ve seramik malzemeyle elle şekillendirilmiş, 1050 °C sırlı pişirimi yapılmıştır. Hamam sabunu olarak özel üretilip, daha derin temizlenme ve arınma sağlayan, yine seramik malzemeden şekillendirilip, 1050 °C sırlı pişirimi yapılan kalıp sabunların 2 adeti 6x6 cm ve 2 adeti 3x8 cm boyutlarındadır. Hamam taşı ve sabunlar, peştamal üzerinde kompozisyon haline getirilmiştir.

Görsel 7: Göbekli Hamam Taşı ve Hamam Sabunları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Hamam kurnası, yer aldığı hamamın dönem özelliklerine göre farklı boyutlarda ve modellerde, taş ya da mermer malzemeden üretilmektedir. Kurna, hamamlarda genellikle halvet ve eyvan bölümlerinde yer almaktadır. Üzerine yerleştirilen sıcak ve soğuk su musluğu sayesinde içi su ile doldurulmaktadır. Tarihi Tahtalı Hamamda eyvan bölümünde yer alan taş kurnalardan yola çıkarak tasarlanıp, hamam taşıyla kompozisyon oluşturularak sergilenen Görsel 8 de yer alan kurna tasarımı, seramik malzemeyle elle şekillendirilip 1030°C bisküvi pişirimi yapılmıştır. Taş görüntüsünü kaybetmemek için sırlı pişirim yapılmamıştır. Kurna, 50 cm çapında, 40 cm yüksekliğinde, ayaklıdır ve hamam taşı ile kompozisyon oluşturulmuştur.

Görsel 8: Hamam Kurnası

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Hamamların soyunmalık bölümünde, genellikle sedirlerle dinlenme alanı ve havuz yer almaktadır. Sıcaklık bölümünde yıkanırken kaybedilen mineral kaybını kazanmak için, dinlenirken soda içmek tercih edilir. Bu amaca hizmet etmesi için, hamamın tarihi dokusuna uygun, endüstriyel ürünler olan Görsel 9 da yer alan bardaklar tasarlanmıştır. 7 cm çapında ve 10 cm yüksekliğinde olan bardaklar, porselen döküm tekniği ile çoğaltılarak, Uzakdoğu seramik pişirim tekniği olan, 1050°C raku pişirim uygulanarak sırlanmıştır. Anlatımı güçlendirmek ve kullanım amacını vurgulamak için soda şişeleri ile, peştamal üzerinde kompozisyon oluşturulmuştur.

Görsel 9: Su Bardağı

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

Tarihi Tahtalı Hamamın sıcaklık bölümünde, kubbe kasağında dağılmış pencereler, bölümün aydınlatmasını ve hava sirkülasyonunu sağlamaktadır. Bu pencerelerden yola çıkarak, Görsel 10 da yer alan, endüstriyel tasarım olan avize tasarlanmıştır. 40 cm çapında, 25 cm yüksekliğinde olan avize, porselen malzemeyle elle şekillendirilmiş, 1080 °C sırlı pişirim yapılmıştır. Ortasına yerleştirilen duy aracılığıyla, esin kaynağı olan pencereler gibi aydınlatma unsuru olarak kullanılabilir. Avize yüzeyinde açılan irili ufaklı daireler ile de hem ışık yayılımını artırmak hem de anlatım güçlendirilmek istenmiştir.

Görsel 10: Ajur Avize

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir

SONUÇ

Orta Asya Türklerine kadar geçmişe sahip olan hamamlar, Türk kültürü mimarisi ve sosyal hayatında önemli bir yere sahiptir. Geçmişini öğrenip bugünü anlayarak geleceğe yön vermemizi sağlayan hamamlar, simgeleştirilmiş önemli sosyalleşme mekânlarıdır. Bu mekânlarda din, dil, ırk ayrımı yapmaksızın insanlar bir araya gelerek kaynaşır, hüznü ve sevinçlerini paylaşmışlardır. Günlük hayatın vazgeçilmez parçası olan hamamlar, modernleşme ve gelenekselden uzaklaşma doğrultusunda yerini zamanla sauna ve spa merkezlerine bırakmıştır. Kültürünü yaşatmak adına ayakta kalmaya çalışan tarihi hamamlar ise çoğu zaman restorasyon süreci geçirerek yeniden işlevlendirilmektedir. Mimari niteliğine uygun işlevlendirilen Tarihi Tahtalı Hamam Müzesi de bu bağlamda değerlendirilen hamamlar arasında olmuştur.

Sosyo- kültürel sürdürülebilirliğe katkı sağlayan hamam, özgün mimari yapısı korunarak yeniden işlevlendirilip çağdaş yaşama kazandırılmıştır. Disiplinler arası sergileme ve teşhir biçimiyle, geçmiş ve günümüz arasında köprü mahiyeti gören müze, hamam kültürünü canlandıran balmumu heykel kompozisyonlarıyla geçmiş yolculuk yaptırıp, geçmişi bugünde yaşamamızı sağlamıştır. Dijital ortamda sesli ve hareketli olarak yansıtılan, sinema sanatçısı Adile Naşit'in sinema filmi hamam sahnesi, tüm balmumu kompozisyonlardan ayrı bir anlatım sergilemiştir. Yapının şehir merkezinde olması, ulaşım kolaylığından ziyaret sürekliliğini sağlamıştır.

Geleneksel Türk El Sanatları kapsamında değerlendirilen, unutulmaya yüz tutmuş hamam kültürüne ait öğeler, estetik değere sahip özgün formlarda hayat bulmuştur. Bu doğrultuda oluşturulan tasarımların bir kısmı biçimsel olarak orijinal ürünlere bağlı kalarak yeniden yorumlanmış, bir kısmı ise soyut kavramlardan yola çıkarak oluşturulmuştur. Ele alınan, her biri birbirinden farklı malzemeden üretilen hamam objeleri, soyut ve mimari unsurlar, tek malzeme seramik malzemeyle şekillendirilip yardımcı malzemelerle desteklenmiştir. Kültürel mirasa ait öğeler, yeni bir anlatım dili aracılığıyla gelecek nesillere aktarılmaya çalışılmıştır. İzleyici-tarihi yapı ilişkisine sanat eseri de eklenince, sanatçı mekâna dahil edilmiştir. Ele alınan mekânın algısını değiştirmeden ve fonksiyonuna uygun sanat eseri üreten sanatçı, mekânı tümüyle ele almaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

Aka Tangüler, D., (2019). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Tespiti, Korunması ve Aktarılması Bağlamında Hamamlar: Adana ve Antakya Hamamları. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

Avcı, O. (2021). Türk Hamamının Özgünlüğü. Sanat Tarihi Dergisi, 30(2), 1465-1489.

Bozok, D., (2005). Türk Hamamı ve Geleneklerinin Turizmde Uygulanışı: Bursa Merkez İlçede Bir Araştırma, Balıkesir Sosyal Bilimler Dergisi, 8(13) 62-86.

- Büyüktanır, F., (2009). Geçmişten Günümüze Sivas'ta Hamam Kültürü, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü., Sivas.
- Develioğlu, F. (1970). Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat. Ankara: Doğu Matbaası.
- Ertuğrul, A. (2009). Hamam Yapıları ve Literatürü. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 7(13), 241-266.
- Renda, G., (2012). Ressam Gözüyle Osmanlı Hamamı. Anadolu Medeniyetlerinde Hamam Kültürü: Mimari, Tarih ve İnceleme, (Der: N. Ergin), İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Önge, Y., (1988). Mimarbaşı Koca Sinan'ın Yaşadığı Çağ ve Eserleri. T.C. Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü, İstanbul.
- Özgen, Ö., (2016). Kültürel Miras Kapsamında "Türk Hamamı" Üzerine Bir İnceleme, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 42, 111-138.
- Yaman, T. C., (2010). Türk Hamamının Mekânsal Kurgusu 'İstanbul Hamamları', Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.